

بررسی و نقد دیدگاه فیاض لاهیجی

درباره وحدت وجود عرفانی

محمود صیدی*، استادیار دانشگاه شاهد

هادی هاشمی**، دانش آموخته کارشناسی ارشد دانشگاه سمنان

چکیده

وحدت وجود یکی از مهمترین مسائل عرفان نظری است که عرفا تلاش بسیاری برای تبیین آن با توجه به مبانی عرفانی نموده‌اند. با وجود این، مسئله اساسی تبیین برهانی این نظریه عرفانی است. فیاض لاهیجی، یکی از برجسته‌ترین متکلمان و فلاسفه شیعی، نخست اشکالاتی را با توجه به مبانی فلسفه مشائی بر نظریه وحدت وجود وارد کرده، سپس آن را همان وحدت تشکیکی وجود در حکمت متعالیه دانسته و در نهایت به نقد فلسفی - کلامی نظریه محقق دوانی در اینباره پرداخته است. پژوهش حاضر نشان می‌دهد که انتقادات لاهیجی به دیدگاه وحدت وجود ناشی از غفلت وی نسبت به مبانی عرفانی بوده و تشکیک وجود با وحدت آن در نظر عارفان متفاوت است، بنابراین نمیتوان وحدت وجود را همان تشکیک وجود دانست. نظریه دوانی نیز ناشی از مغالطه اشتراک اسم میان اصطلاحات عرفانی با فلسفی و کلامی است.

۱. مقدمه

موضوع علم عرفان، وجود حق تعالی - آنگونه که با اسماء و صفات خود در عالم تجلی مینماید - است^۱. بدلیل تعین نداشتن ذات الهی و ارتباط نداشتن آن با عالم^۲، محال است که خود ذات، موضوع علم عرفان قرار گیرد. بدین لحاظ، اسماء و صفات الهی و چگونگی تجلیات آنها مهمترین مسئله علم عرفان نظری است که با توجه به آن، عارفان در تبیین مسائل و موضوعات متفاوت کوشیده‌اند. یکی از مهمترین نتایج ظهورات اسمائی و صفاتی، تبیین نظریه «وحدت وجود» میباشد که بر اساس آن، وجود حقیقی منحصر در ذات الهی بوده و موجودات دیگر مظاهر، شئون و تجلیات اسماء و صفات خداوند هستند.

عارفان با استفاده از مبانی عرفانی خاص خویش مانند تجلیات اسمائی و اقتضائات اعیان ثابت، به تبیین و اثبات عرفانی وحدت وجود پرداخته‌اند. ولی

(نویسنده مسئول) *Email: m.saidiy@yahoo.com

**Email: hadihasemi85@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۹۶/۵/۳۰ تاریخ تأیید: ۹۶/۸/۲۴

۱. قونوی، مفتاح الغیب، ص ۱۴.

۲. جامی، نقد النصوص فی شرح نقش الفصوص، ص ۲۶.

کلیدواژگان

تشکیک وجود

وحدت وجود

دوانی

لاهیجی